

*ARCHEOLOGIESTICHTING
"DOKTER BECKERS-PATER MUNSTERS"*

*p/a: Hoppenkampstraat 14a,
6171 VP Stein
Tel.nr.: 046-4338919
www.archeologiestichtingstein.nl*

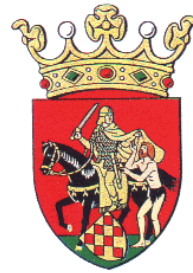
LESBRIEF

FAMILIENAMEN EN FAMILIEWAPENS

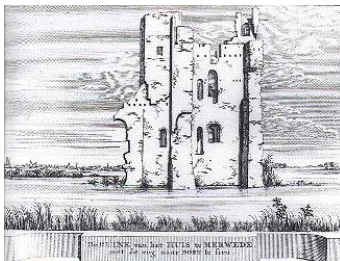

Centraal Bureau voor Genealogie

FAMILIEWAPENS, FAMILIENAMEN, PLAATSNAMEN EN KASTELEN

HET GESLACHT VAN STEIN - DE HEREN VAN STEIN

DANIEL VAN DER MERWEDE

WILLEM VAN BREDERODE

JAN VAN LOON – HEINSBERG EN MARIA VAN LOON - HEINSBERG

Familienamen

Het is van jou, maar anderen gebruiken het veel vaker dan jij. Namen. We gebruiken namen om elkaar aan te spreken en om mensen van elkaar te onderscheiden. Iedereen heeft een familienaam (of achternaam) en een of meer voornamen.

Namen in Nederland

De oudste Nederlandse namen komen uit de Germaanse taal. Dat is de taal waaruit het Nederlands ontstond. Je heette als meisje bijvoorbeeld Fredegonde of Geertruida, en als jongen IJsbrand of Rudolf. Later, in de Middeleeuwen, speelde de kerk een belangrijke rol en kozen ouders voor hun zoon of dochter vaak een naam uit de bijbel. Eva, Maria, Johannes en Lucas zijn daar voorbeelden van. Ook werden er namen afgeleid van zulke bijbelse namen. Jan, Johan, Joop, Han en Hans komen allemaal van Johannes. Els, Lisa, Liesbeth en Betty zijn afgeleid van Elisabeth.

Sommige namen waren duidelijk favoriet. Om alle Pietjes en Marietjes uit elkaar te houden, noemden mensen vaak de voornaam van de vader erbij. Pietje heette dan Piet Dirkszoon en Marietje werd Maria Dirksdochter genoemd. Dirkszoon of Dirksdochter was geen vaste achternaam, maar een patroniem (dat betekent letterlijk: vadersnaam). Soms veranderde een patroniem langzamerhand in een familienaam. Daar komen dus al die Jansens en Pietersens vandaan.

Ook beroepen, eigenschappen en plaatsen werden vaak gebruikt om mensen van elkaar te onderscheiden. Je had bijvoorbeeld Jan de bakker (beroep), Jan de lange (eigenschap) en Jan van het kerkhof (plaats). Zulke bijnamen konden ook in een familienaam veranderen.

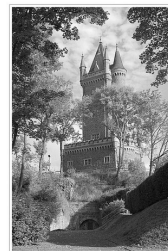
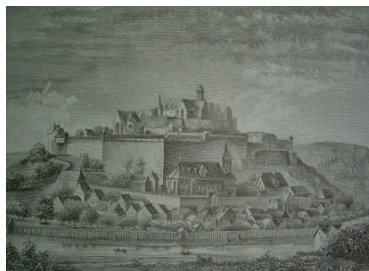
Bedenk twee voorbeelden van achternamen die van oorsprong een patroniem, beroep, eigenschap of plaats waren.

1		2	
3		4	
5		6	
7		8	

De namen van adellijke families.

De adellijke families ontleenden hun familienaam meestal aan de plaats vanwaar zij afkomstig waren of het kasteel dat zij bewoonden (of bezaten) had diezelfde naam. De naam van de plaats en het kasteel waren ook vaak dezelfde.

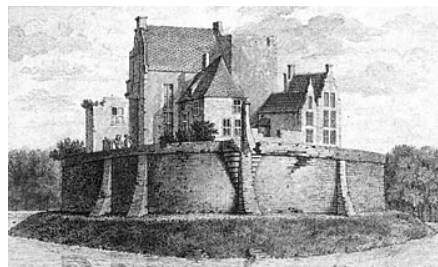
- Arnold van Stein: de naam Stein bestond al en het geslacht heeft zich ernaar vernoemd. De donjon van het kasteel dateert van ongeveer 1250.
- Daniël van der Merwede, vernoemd naar het kasteel Ter Merwe / te Merwede, dat in de buurt van Dordrecht ligt.
- Kasteel Brederode ligt bij Santpoort. Het lijkt dat Willem I van Brederode de naam aan het kasteel heeft gegeven.
- Loon is een graafschap en Heinsberg een heerlijkheid. De heren van Heinsberg werden ook graven van Loon, vandaar dat de beiden namen in de familienaam gekoppeld zijn.
- Ditzelfde geldt voor Nassau – Dillenburg: Nassau is een graafschap en Dillenburg is de plaats waar o.a. Willem van Oranje Nassau is hier geboren. De toevoeging “Oranje” is gebeurd toen Willem het graafschap Orange in Zuid Frankrijk erfde, alsmede de titel van prins.

JAN IV VAN NASSAU - DILLENBURG

Kasteel Bronckhorst te Bronckhorst

HET GESLACHT BRONCKHORST – BATENBURG

Kasteel Batenburg te Batenburg

DE FAMILIE LUXEMBURG – HOLLOGNE

- Bronckhorst en Batenburg zijn twee plaatsen in Gelderland, waar ook twee kastelen hebben gestaan. Door huwelijk zijn de twee namen aan elkaar verbonden. Het geslacht Bronckhorst – Batenburg is met name terug te voeren naar het stamslot te Batenburg.
- Luxemburg – Hollogne betreft de familie Van Luxemburg, die een stamslot hadden in Hollogne bij Luik.
- In de plaats Merode bij Düren komt de familie Van Merode, die in de 15^e eeuw in bezit kwamen van het kasteel Westerlo in België. Door huwelijk werden enkele graven en markiezen ook Heer van Stein.

De Franse en de moderne tijd.

In de Franse tijd, van 1799 tot 1813, golden in Nederland Franse wetten. Daarbij hoorde dat iedereen een vaste familienaam kreeg. Wie nog geen familienaam had moest die zelf uitkiezen. Omdat veel mensen dachten dat die Franse regel tijdelijk was, kozen sommigen onzinnamen zoals Pottjebier of Manweg. Maar in 1813, toen de Franse keizer Napoleon verslagen werd, vond de Nederlandse regering het wel handig om die familienamen te blijven gebruiken. Pech voor iedereen die zichzelf Poepjes had genoemd. Alleen met toestemming van de koning of koningin kon een naam veranderd worden.

Tot aan de Tweede Wereldoorlog werden kinderen meestal vernoemd naar voorouders uit de familie: de oudste kinderen kregen de voornaam van hun opa of oma en als die namen op waren, kwamen de ooms en tantes aan de beurt. Na de Tweede Wereldoorlog werd het mode om kinderen te vernoemen naar beroemdheden. Leden van de Koninklijke familie, maar ook filmsterren, popsterren, sporthelden, politici en andere bekende mensen waren een nieuwe inspiratiebron voor jonge ouders. Zo kwamen baby's in die jaren aan namen als Wilhelmina (een oude koningin) of Franklin (een Amerikaanse politicus).

Suriname, Curaçao en de Antillen

Suriname was een kolonie van Nederland. In Suriname en op de Antillen werkten slaven op de plantages. Die slaven hadden alleen een voornaam, die vaak door de slavenbaas werd gekozen. Dat waren meestal geen mooie of traditionele namen, maar flauwe, onaardige namen zoals Matras of Onkruid. Surinamers die zelf de voornaam van hun kind konden kiezen, namen soms traditionele Afrikaanse namen, maar Engelse namen waren ook erg populair.

In 1863 werd de slavernij afgeschaft en moesten alle ex-slaven ook een achternaam krijgen. Dat mocht geen 'gewone' Nederlandse achternaam zijn. Mensen die geen familie van elkaar waren, mochten niet dezelfde achternaam krijgen. Bovendien konden ze hun naam niet zelf kiezen, dat deed hun baas. Zo kwamen Surinaamse en Antilliaanse families aan achternamen als Zandweg, Flesje, Gaslicht of Braadpan. Sommige bazen knutselden namen van bestaande woorden of namen: Vriesde en Tuinfort (in plaats van De Vries en Fortuin) of Greb en Madretsma (lees ze maar eens achterstevoren).

Turkije en Marokko

In de jaren zestig van de twintigste eeuw, en ook daarna, kwamen mensen uit Turkije en Marokko naar Nederland om hier te werken. Zij gaven hun kinderen vaak traditionele Turkse of Arabische namen. Veel van die namen komen uit de koran. Vaak betekent de naam iets speciaals: de gelukkige (Saïd), de zegen (Saadat), de edele (Karima). Voor meisjes wordt tegenwoordig de naam Yasmine (of Yasmina of Yasmin) het meest gekozen. Deze naam komt van de lekker ruikende bloem jasmijn. Bij jongens is de naam Mohammed (of Mohamed of Muhammed) het populairst. Mohammed was de stichter van de islam. Mohammed is trouwens de meest voorkomende jongensnaam ter wereld.

Kasteel Merode in Westerlo, België

Kasteel Merode in Düren, Duitsland

DE GRAVEN EN MARKIEZEN VAN MERODE

DE FAMILIE KINSKY

DE MISSIONARISSEN VAN HET HEILIG HART MSC

De baardmankruik die op de kasteelruïne is gevonden dateert van de periode 1595 – 1634. In 1595 trouwt Agnes van Ketteler met Maximiliaan van Bronckhorst – Batenburg. Waarschijnlijk is rond de periode van het huwelijk deze baardmankruik gemaakt. Op deze kruik tref je drie maal het alliantiewapen van Maximiliaan van Bronckhorst - Batenburg en Agnes van Ketteler aan. Haar wapen was: gedeeld, op de ene helft het wapen van haar man; op de andere helft een ketelhaak. Deze ketelhaak is een toespeling op haar naam, een symbool van huiselijkheid en vlijt.

Namen van nu

Tegenwoordig kiezen ouders bijna altijd voor een naam die ze leuk of bijzonder vinden. Veel mensen houden van Engelse of Amerikaanse namen zoals Kevin, Rick of Amber. Vernoemen naar beroemdheden gebeurt ook nog vaak. Ouders met een andere etnische achtergrond kiezen graag voor namen uit hun eigen traditie, net zo goed als autochtone Nederlandse ouders nu weer vaker kiezen voor ouderwetse Nederlandse namen zoals Jan of Gijs.

Waarom hebben je ouders voor jouw voornaam of voornamen gekozen?

0 omdat ze het een mooie naam vinden

0 omdat de naam in de familie voorkomt

0 omdat het de naam is van hun idool

0 omdat de naam goed past bij de achternaam

0 omdat het een naam uit onze cultuur is

0 omdat

Weet je, of kun je bedenken, wat jouw voornaam betekent? Uit welke streek, welk land of welke cultuur komt jouw achternaam?

En weet je, of kun je bedenken, wat jouw achternaam betekent? Zoek uit waar jouw eigen naam vandaan komt en wat jouw naam vertelt over de geschiedenis van jouw familie.

Waar vind je meer informatie?

Het Meertens-instituut heeft twee naamkundige databanken. In de databank van voornamen kun je de betekenis van voornamen vinden. In de databank van achternamen vind je niet alleen de betekenis, maar ook de verspreiding van die naam in Nederland. Via het Meertens-instituut vind je allerlei andere naamkundige websites. Kijk op www.meertens.nl en klik op 'databanken'.

Ontwerp je eigen familiewapen

Leer iets over familiewapens en ontwerp een wapen voor jezelf. Bij dit lesblad hoort een ontwerpblad. Je hebt verder alleen nog kleurpotloden, viltstift, krijt of verf nodig.

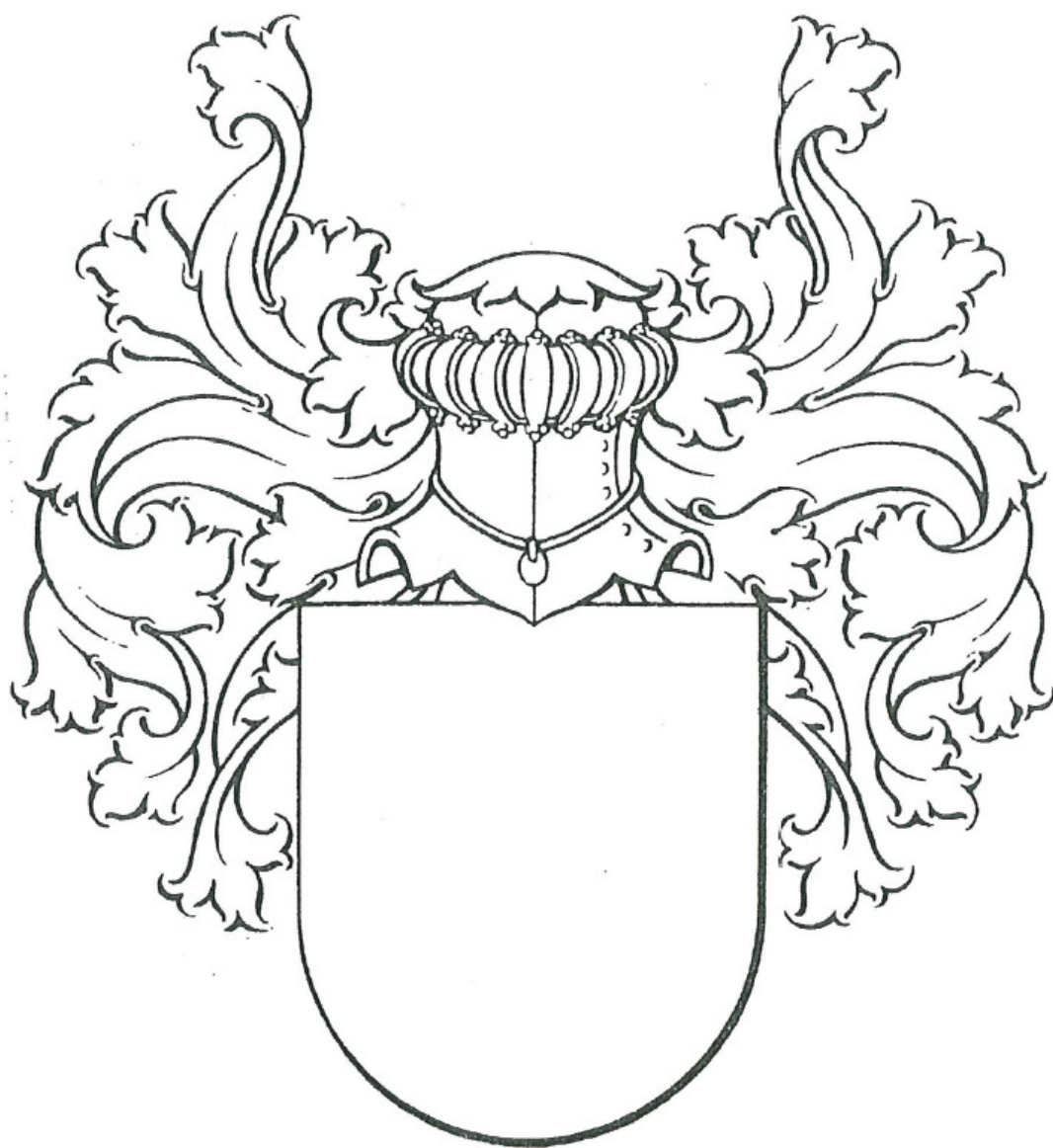
Als je een familiewapen hebt ontworpen kun je het schild met een figuurzaag uitzagen en beschilderen. De familiewapens worden naderhand in de klas getoond en kan ook op de kasteelruïne van Stein worden getoond.

Geschiedenis van de wapens.

Als ridders met elkaar vochten, hadden ze een harnas aan. Ze waren van top tot teen 'ingeblikt'. Hun hoofd en gezicht waren bedekt met een helm. Dat was lastig, want met een helm op waren ze niet te herkennen.

Hoe wist je nu of je een vriend of een vijand tegenover je had? Om dat probleem op te lossen, gebruikten ridders herkenningstekens. Die verfden ze op hun schild. Elke ridder had zijn eigen teken. Sommigen gebruikten een vogel, anderen een leeuw, een kruis of een ring. Hoe meer ridders er kwamen, hoe ingewikkelder de versieringen op zo'n schild werden.

Een versierd schild wordt een wapen genoemd. Algauw werd de afbeelding van een wapen ook gebruikt als herkenningsteken in het dagelijks leven, of als versiering. Eigenlijk precies zoals je tegenwoordig een logo gebruikt. Het werd bijvoorbeeld op iemands huis geschilderd, of op zijn kleding geborduurd.

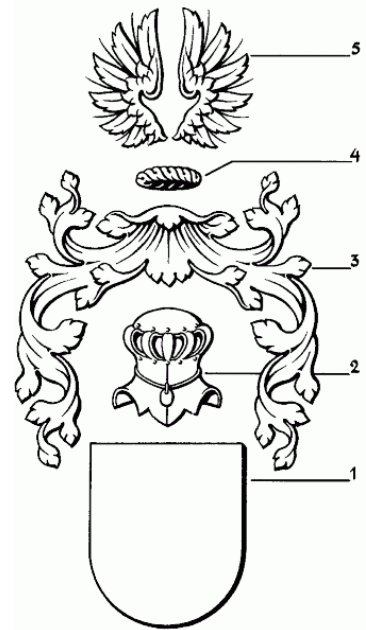
Een wapen voor de hele familie

Na de riddertijd gingen steeds meer mensen een eigen wapen als herkenningsteken gebruiken. Ook nu nog hebben veel families een familiewapen. De ridders van vroeger hadden het gemakkelijk: die kozen voor kleuren en figuren die ze zelf mooi vonden. Tegenwoordig denken mensen goed na over een wapen, want als je een familiewapen ontwerpt, dan doe je dat niet alleen voor jezelf maar voor je hele familie. Zo'n wapen bevat vaak symbolen die iets over de familie zeggen. Die symbolen kunnen te maken hebben met de betekenis van de familienaam, of een beroep dat in de familie veel voorkomt of met de plaats waar de familie van afkomstig is. Daar kies je dan symbolen en kleuren bij.

Het wapen

Een wapen bestaat uit verschillende delen.

- Je hebt het wapen zelf (1). Het wapen kon in vakken verdeeld zijn en elk vak op een andere manier versierd. Ridders moesten echter van ver te herkennen zijn, en daarom waren wapens over het algemeen eenvoudig.
- Daarboven zie je de helm (2) en de mooi gekrulde 'dekkleden' (3). De dekkleden hebben een binnenkant en een buitenkant. Die zijn van verschillende kleuren. Stel je voor: de ridder was "ingeblikt", maar als de zon op het metaal bleef schijnen, werd het voor de ridder erg warm. Daarom trok hij de dekkleden over zijn harnas om zich te beschermen tegen de warmte.
- Boven de helm tref je de wrong (4) en het 'helmteken' (5). Was de ridder in een toernooi, dan kon je hem op afstand herkennen door het teken dat hij op zijn helm had gevestigd. Dat teken kon een kroon zijn of een dierenkop, een hertengewei of een paar vleugels. Het kon ook een symbool of voorwerp zijn dat in het wapen zelf voorkomt.

Het ontwerp

Als je zelf een wapen gaat maken, moet je een paar dingen weten:

- De kleuren die je kunt gebruiken zijn rood, blauw, groen en zwart. De "metalen" die je mag gebruiken zijn goud (geel) en zilver (wit). Voor mensen, dieren en dingen kun je ook de 'natuurlijke kleur' gebruiken: een blauwe reiger of een vleeskleurige hand bijvoorbeeld.
- Je kunt alle kleuren tegelijk gebruiken, maar schilder nooit 'kleur op kleur' of 'metaal op metaal'. Dus geen rood kruis op een blauwe ondergrond, of een blauwe ster op een groene ondergrond. Een gouden (of gele) ster op een groene ondergrond kan wel en andersom ook. Maar een gouden figuur op een zilveren ondergrond kan weer niet.
- Je kunt het schild in vakken verdelen. Daar zijn allerlei manieren voor bedacht, maar je kunt ook zelf een verdeling bedenken. Elk vak kun je op een andere manier versieren. Maar denk eraan: hoe het simpel. Een ridder moest van ver te herkennen zijn.

Wat betekenen de kleuren?

Welke kleur je mooi vindt en welke niet, moet je zelf weten. Veel mensen hebben bij een bepaalde kleur hetzelfde gevoel. Daar kun je gebruik van maken als je je wapen ontwerpt.

rood	kracht, liefde, vuur	blauw	koel, betrouwbaar, water
groen	rust, natuur	geel/goud	warm, zonnig, koninklijk
wit/zilver	trouw, reinheid, licht	zwart	serieus, duisternis, rouw

Aan de slag!

Ontwerp een wapen voor jezelf of jouw familie.

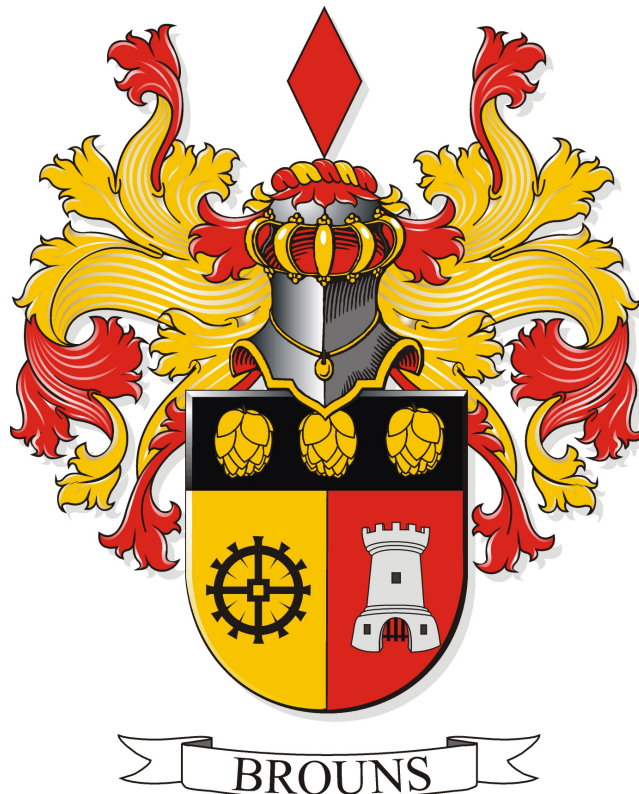
Denk goed na over de symbolen en kleuren die je gebruikt. Schrijf op een apart vel waarom je voor deze kleuren en afbeeldingen hebt gekozen.

Let bij het ontwerpen op de volgende regels:

- de kleuren die je mag gebruiken zijn rood, blauw, zwart en groen
- de metalen die je mag gebruiken zijn goud (of geel), zilver (of wit)
- je mag nooit 'kleur op kleur' gebruiken en ook nooit 'metaal op metaal'
- de kleur zwart mag je met kleuren én met metalen combineren
- je mag geen vlaggen of andere wapens in je eigen wapen verwerken.
- je mág voor mensen en dieren de 'natuurlijke kleur' gebruiken.

Als je een familiewapen hebt ontworpen kun je het schild met een figuurzaag uitzagen en beschilderen. De familiewapens worden naderhand in de klas en/of de ruïne getoond.

Veel succes en veel plezier met het maken van je wapen!

*Familiewapen van de familie Brouns
(Brouwerij de Fontein)*